

Шацькі лексичні діалектизми

Роботу виконано на кафедрі історії та культури української мови ВДУ ім. Лесі Українки

Західнополіський діалект української мови складається із багатьох говіркових груп, серед яких виділяється група говірок Шацького району (північно-західна частина Волинської області).

Охарактеризовано лексику цих говірок, зокрема ті лексеми, що уживані саме на цій території, а поза її межами трапляються рідко. Регіоналізми виявлені серед таких лексико-тематичних груп: назви одягу і взуття, назви страв та напоїв, найменування звірів та комах, а також у складі мисливської, будівельної, сільсько-господарської та ін. лексики. Ці номени проаналізовано і з погляду походження.

Ключові слова: західнополіський діалект, говіркові групи, шацькі говірки, специфічна лексика.

Arkuschyn H. L. Lexical Dialectisms of the Shchatsk Region. The Western-Polissian dialect of the Ukrainian language is composed of many sub dialectic groups, among which is found the group of sub dialects from the Shchatsk region in the northwestern area of the Volyn oblast.

In the article at hand, the lexicon of the dialects of the Shchatsk region is characterized with emphasis on those words used in this region that are not used, or used infrequently, beyond this particular region. Such regionalisms were discovered to exist in various thematic groups such as the names of clothing and footwear, the names of food and drink, animal and insect names, as well as in the lexicons pertaining to hunting, construction, the village economy, and others such subject areas. These names are analyzed in respect to their origin.

Key words: dialect of western Polissia; dialectic groups; dialects of the Shchatsk region; specialized lexicon.

Актуальність проблеми. За сучасною діалектологічною термінологією виділяють три мовно-територіальні утворення: *говірка*, *діалект* і *наріччя*. Говірка – це переважно мовлення жителів одного населеного пункту (зрідка декількох однотипних з мовного погляду), діалект – це значна кількість говірок, які мають багато спільних рис, що ними відрізняються від інших діалектних груп (мовознавці виділяють 15 українських діалектів); крім цього, існує загальноприйнятий поділ українськомовної території на три наріччя – північне, південно-східне і південно-західне. Давніше у межах діалекту виділяли ще говори, пор.: “Група споріднених говірок утворює говір. У свою чергу та чи інша кількість однотипних говорів складає ще ширше угруповання – діалект” [8, 5]; “У значенні “говір” вживають і термін “діалект”, хоч останнім позначають також групу споріднених говорів, що характеризуються системою спільних ознак, якими ця група виразно відрізняється від іншої групи говорів” [5, 6]. Першим, хто послідовно став уживати терміни *діалект* = *говір*, був І. Матвіяс [13, 10–11], це збережено і в найновіших виданнях, пор.: “Для позначення говору також використовується термін “діалект” [18, 94]. Через це дрібніші діалектні утворення змушені називати *групами говірок* або, як пропонує Ф. Жилко, *говірковими групами* [10, 140].

Дослідниця західнополіського діалекту Л. Пономар зауважує, що серед говірок Волинської області “одна з найактивніших зон, де формуються невеликі ареали, – північна частина” [16, 63]. А серед цієї частини, очевидно, найцікавішою є північно-західна група, яку умовно називаємо *шацькою*, тобто говірки сучасного Шацького району. Цю говіркову групу також виділяють інші діалектологи (пор.: [15, к 266]). А ще шацьку групу ділимо на дрібніші утворення – *присвітязькі* [1, 19; 2, 65] та *прибузькі* говірки, довга смуга останніх тягнеться вздовж державного кордону [2, 64–65].

Результати та їх обговорення. Метою цієї статті є аналіз лексики шацької групи говірок і виділення в ній регіоналізмів, які в інших групах не вживані або трапляються вкрай рідко, тобто є визначальними для говірок крайньої північно-західної частини Волинської області. Цей аналіз проведено на сучасному часовому зрізі.

Особливість шацьких говірок стосовно літературної мови виявлена на всіх мовних рівнях, що підтверджують і зафіксовані нами складанки-характеристики цих говірок [4, 70–75]:

- характеристика фонетики: / причипел'і тил'е до^у пал'е / а во^уно л'етайе //; / зайіхал'а ў Коўл'е / куп'іл'а тел'е / приязал'а до кол'е / а воно втекл'о-о //; / ме купел'е постол'е / постол'е бул'е мал'е / ме вз'ел'е йіх і продал'е //; / йак прийіхал'і / йак зобрал'іс'а і вус'мох пулбутел'к'і шмургунул'і / то пйани бул'і / аж скел'і л'ет'іл'і // (прибузькі говірки); а у трьох присв'ятязьких говірках (н.п. Грабове, Залісся і Пульмо) уживаний так званий у переднього ряду (ў): / йіздил'а у Брес'т' і кўп'ела кўртку хл'опц'ов'і такў хоро-о-ош'у //;
- характеристика морфології: / меш волох'ову йўшку? // му! // '– Їстимеш юшку з квасолі? – Їстиму!' (говірка с. Пульмо);
- характеристика лексики і семантики: / йе л'ет'ела / л'ет'ела і шл'опнула // 'я бігла, бігла і впала'; / на гопин'аці сид'іў варабух // 'на тину сидів горобець'; / с'іла ган'а на опин'аці // 'сіла ворона на тинь'; / дз'іс'а пол'іс'а л'ігала в Шмургал'і і куп'ела бўц'ку м'ела // 'сьогодні шойно ходила в Смолярі і купила шматок мила'.

Подаючи лексеми, характерні для шацької групи говірок, зауважимо, що не всі вони ендемізми, тобто "лінгвами локального поширення, що не повторюються ні на якому іншому ареалі" [14, 3], а можуть бути зрідка відомими і поза шацьким ареалом, однак найактивніше їх уживають саме тут.

Виділяємо декілька тематичних груп лексики, у яких такі номени трапляються найчастіше (здебільшого ці лексеми подано в нашому словнику [3], де міститься і паспортизація).

1. Мисливська лексика: *стричкўн* // *стр'ічкаўн* 'мисливець, що здобуває звірів за допомогою сила (петель)' (твірна основа *стр'ічка* 'петля' відома в говірках усієї західної частини області, але цей дериват – лише в шацьких говірках), *йадка* 'добра рушниця (одразу вбиває звіра)', *деркач* 'присосування мисливця для підняття звіра з лігва', *йахкати* 'подавати голос, переслідуючи зайця (про мисливського собаку)'.

2. Назви звірів та птахів: *ц'ух* 'собака', *ц'ушин'е* 'собача', *псин'е* 'тс', *п'іс'е* 'тс', *ков'ера* 'білка', *боц'ун* 'лелека', *курнікус* 'чайка', *ган'а* 'ворона', *бідло* 'худоба'.

3. Назви комах: *сит'ар* 'шашіль', *пл'уса* 'блощиця', *засул'ка* 'комаха сонечко', *палімода* 'червона кусюча мурашка'; пор. *кот'ол* 'мурашник'.

4. Анатомічні назви: *кўтен'* 'орган травлення у тварин', *екр'о* 'литка'.

5. Назви рослин та їхніх частин: *волох* 'квасоля', *натіна* 'лобода' (на північ від оз. Світязь), *локно* 'латаття біле', *слон'єчник* 'соняшник', *ведмед'і* 'ожина сиза', *шуб'ак* 'капуста, що не склалася в головку', *дин'к'і* 'насіння гарбуза', *йадр'о* 'кісточка вишні, сливи', *шчупат'а* 'глиця', *ковт'е* 'мітелка на очереті', *мўхаривиц'а* 'мухомор'.

6. Знаряддя праці та різні пристосування: *шп'адел'* // *шп'ател'* 'лопата для копання грядки', *кр'іпа* 'плоскодонний човен', *г'амри* 'високі ходулі', *тридіна* 'залізний обідок на маточині колеса', *шл'апавка* 'приладдя для биття мух', *грал'і* 'залізні вили з багатьма тупими кінцями', *дул'іпа* 'вухо лопати'.

7. Назви одягу і взуття та ін.: *лат'ушка* 'верхній чоловічий двополий одяг із грубого сукна', *нагав'єц'і* 'штани', *бўрка* 'спідниця із сукна', *л'єнка* 'саморобна спідниця', *к'іт'айка* 'стрічка для заплітання в коси', *коўт'* 'китиця', *коўтуўн* 'тс', *обува* 'взуття', *пен'оха* // *опен'оха* 'велика тепла хустка', *подер'ўга* 'рядно', *ц'іха* 'матрац, набитий сіном'.

8. Назви страв та напоїв: *пумн'єтка* 'картопляне пюре', *омачка* 'ряжанка', *к'іс'л'оха* 'скисле молоко', *обруч'ик* 'бублик', *окрушка* 'перший відрізаний шматок паляниці', *огл'одок* 'огризок', *літо* // *лиг* 'ковток', *брос'т'* 'пліснява', *забр'ошчений* 'запліснявілий'.

9. Назви посуду: *ч'єшч'іна* 'неглибока миска', *бўсел* 'бутель', *кўбах* 'виріб із соломи або лози для зберігання чого-небудь', *сіпанка* 'велика посудина для зберігання зерна', *ц'ідик* 'ворок для сиру'.

10. Будівельна лексика: *л'аски* 'штахети; штахетник', *опин'ака* 'тин, огорожа', *гр'єца* 'цементний розчин', *вуглак* 'одвірок', *баран* 'коловорот колодязя', *фал'ерк'і* 'кухонна плита', *шїр'ін* 'причілок', *крижб'ант* 'бантина', *шул'ц'* 'стовп у стіні будівлі'.

11. Явища природи: *фл'єга* 'сніг з дощем', *замит'* 'метелиця', *крутел'ўга* 'тс', *штўрма* 'буря', *болвані* 'хвилі на озері', *коц'іл* 'льодова бурулька'.

12. Назви дій: *ташч'іти* 'згрібати сіно в копицю', *покуш'ати* 'покуштувати', *полет'іти* 'швидко піти; побігти', *шмургун'іти* 'випити (горілки)', *бл'ўскати* 'кліпати очима', *ліг'ати* 'ковтати', *рич'і'т'* 'рикає (про корову)', *гогот'іти* 'ірже (кінь)', *л'ог'ати* 'клювати (про птахів)'.

13. Назви свят, обрядів, весільних чинів: *Гоготуха* ‘Багатий вечір; 13 січня’ (паралелі лише – у підляських говірках), *Града* (3 червня) (святкування поза шацьким ареалом не виявлено; цього дня не працюють у полі, остерегаючись граду), *хорунжи* // *хорунджи* ‘товариш молодого; боярин’.

14. Вигуки, за допомогою яких прикликають тварин: *зус’у-зус’у!* ‘для прикликання гусенят’, *т’ук-т’ук!* ‘для прикликання індиків’, *тилене-тилене!* ‘для прикликання телят’, *ліч’ка-ліч’ка* ‘тс’, *шу-шу-шу!* ‘для прикликання ягнят’, *ц’он’-ц’он’!* ‘для прикликання лошаг’, *цин’ка-цин’ка!* // *ц’ен’ка-ц’ен’ка!* ‘для прикликання поросят’.

15. Інші номени: *займанець* ‘підпасич’, *кубах* ‘гніздо птаха’ (на південь від оз. Світязь), *кубало* ‘тс’ (на північ від оз. Світязь), *буц’ка* ‘шматок, кусок’, *осал’ба* ‘ділянка землі біля садиби для городини’, *лан’иц’а* ‘сука виявляє статеву охоту’, *хракайец’а* ‘свиня виявляє статеву охоту’, *л’ада* ‘будь-який’.

З погляду походження уживану лексику можна поділити на:

а) загальноновживані слова: *баран*, *вареники*, *лет’іти*, *обручик* (у шацьких говірках вони мають іншу семантику, див. нижче);

б) деривати від загальноновживаних слів: *вуглак*, *займанець* ‘підпасич’ (< *займати*), *замит* ‘метелиця’, *крутел’уга* ‘тс’, *ліго* // *лиг* ‘ковток’ (< *лигати* ‘ковтати’), *помн’утуха* ‘картопляне пюре’ (< *пом’яти*), *опен’оха* ‘велика тепла хустка’ (< *опинатись*), *пл’уса* ‘блощиця’ (< *плоский*), *сіпанка*, *ц’ідик*, *шл’апавка* та ін.;

в) давні збережені лексеми, які втрачені іншими діалектами і не увійшли в словниковий склад сучасної літературної мови: *екр’о* ‘литка’ [9, 294], *локно* [9, 283], *нагав’ец’и*, *такрік* ‘торік’ [9, 505]; пор. *пес* [9, 358–359], що в інших західнополіських групах лексики витіснене тюркізмом (?) *собака*;

г) вузькорегіоналізми (здебільшого звуконаслідувального походження): *ц’ух* ‘собака’, *ц’ушин’е* ‘собача’, *ган’а* ‘ворона’, *гл’огати* ‘клювати (про птахів)’ та ін.; пор. також вигуки для прикликання домашніх тварин.

У складі шацьких діалектизмів є ряд іншомовних запозичень:

а) на сучасному зрізі, звичайно, найбільша кількість росіянізмів, однак ми не виявили жодної лексеми, яка не була б відома в інших західнополіських говірках, тобто якихось визначальних номенив цієї групи немає, пор.: *бутілка*, *чик’ушка*, *в’отка*, *харашіо*, *нада* // *надо*, *да*, *д’охтор*, *л’ікарство*, *кан’ешно*, *т’іпа*, *ск’орос’т’*, *здр’ас’ц’е*, *пока* і багато інших;

б) полонізми: *бар’дзо* ‘дуже; великою мірою’ (п. *bardzo* [20, 36]), *б’ідло* ‘велика рогата худоба’ (п. *bydło* [20, 73]), *б’оц’ан* ‘лелека’ (п. *bocian* [9, 239–240; 20, 57]), *бут’ел’ка* ‘пляшка’ (п. *butelka* [20, 72]), *дз’іс’а* ‘сьогодні; тепер’ (п. *dzisiaj*, *dziś* [20, 175]), *л’ада* ‘кожний; будь-який’ (п. *lada* [20, 378]), *л’аски* ‘штахетник, огорожа’ [19, 291];

в) германізми (частина запозичена через посередництво польської мови, а частина – безпосередньо від німецьких чи єврейських ремісників): *кр’іпа* // *кр’іпа* ‘плоскодонний човен’ (нім. *Krippe* ‘корито; ясла’ [6, 750; 9, 93–94]), *ц’іха* ‘сінник’ (нім. *Ziecht* // *Ziechen* ‘наволочка; напірник’ [6, 625]), *гр’ал’і* ‘вили з багатьма тупими ріжками’ (пор. д-нім. *grelle* [19, 156]), *шул’ц* ‘стовп у стіні будівлі’ (пор. нім. *Schulter* ‘виступ’ [6, 325]), *шп’адел’* // *шп’адел’* ‘лопата для копання грядки’ (нім. *Spada* // *Spadi* ‘шпага; шабля’ [6, 363]; *Spatel*, *Spachtel* [19, 552]); *фал’еркі* ‘кухонна плита’ (нім. *Feuer* ‘вогнище; горн’ [19, 117; 6, 472]), *фл’ета* ‘сніг з дощем’ (нім. *Flage* ‘буря’ [19, 123]);

г) тюркізми: *болвані* ‘хвилі’ [9, 218];

г) незрозумілого походження: *ков’ера* ‘білка’, *курнікус* ‘чайка’ (можливо, звуконаслідувальне).

Частина шацьких лексем відома і в інших західнополіських говірках, але з відмінним значенням (так звані семантичні діалектизми), серед наведених прикладів це: *натіна* ‘лобода’ – пор.: *натіна* ‘листя буряків як корм для домашніх тварин’ (майже увесь західнополіський ареал); *б’оц’ун* ‘лелека’ – пор.: *б’оц’уни* ‘ягоди буяхи’ (цуманські говірки); *б’усел* ‘бутель’ – пор.: *б’усел* ‘лелека’ (широкий ареал північної України); *кубах* 1. ‘гніздо птаха’; 2. ‘виріб із соломи або лози для зберігання чого-небудь’ – пор.: *кубах* ‘посаджена цибуля, щоб з неї зібрати насіння; висадок’ (цуманські говірки); *лет’іти* ‘швидко йти; бігти’, *баран* ‘коловорот колодязя’, *обручик* ‘бублик’, *к’іт’айка* ‘стрічка для заплітання в коси’, *коутун* ‘китиця’ та ін.

Звернемо увагу ще на одну особливість: у шацьких говірках відсутні деякі загальноновживані лексеми української мови, пор.: *цеї* (уживано лише *тої*, а для позначення ‘той’ використовують дериват *тамтої*), *вареники* (уживано *пирог’е*, а якщо потрібне розрізнення, то використовують

словосполучення *в́арѣн'ї пиро́гѣ* і *пѣчен'ї пиро́гѣ*), *соба́ка* (уживано *пес* або *ц'ух*), *тор'їк* (уживають *такр'їк*), *тор'їшн'її* (*такр'їшн'її*) та ін.

Частина загальноновживаних лексем у досліджуваних говірках має відмінне наголошення, ніж в інших західнополіських та в літературній мові: *дише́л'* (літ. *дишель* [17, 161]), *коле́со* (літ. *колесо* [17, 282]), *ком'їр* (літ. *комір* [7, 128]), *коромі́сло* (літ. *коромисло* [7, 131]), *перевесло́* (літ. *перевесло* і *перевесло* [7, 195]), *подоу́шка* (літ. *подушка* [7, 212]), *сирово́тка* (літ. *сироватка* [7, 256]) та ін.

Цікава фразеологія цих говірок (частина таких фразеологізмів відома і в інших говірках, але з відмінним компонентним складом): *зми́я ма́сло коло́тит'* 'сонце з дощем', *вуши́ви доишч* 'мряка', *рос:о́хлас' бо́чка* 'не втримати сечі під час сну (про малих дітей)', *риб на́лапати 'тс'*, *при́тї в пѣс'ки́ гóлос* // *при́тї в пс'ї гóлос* // *при́тї в пс'ѣчи́ гóлос* 'запізнитися', *роспу́ччани йак виз* 'розмазаний, розцяцьканий (про дитину)', *ну то гоу́!* 'досить', *залу́п'їти губу* // *закот'їти губу* 'рюмсати', *вз'ати с к'їн'ц'ами шос'* 'позичити і не віддати', *кошел'ї плест'ї* 'обманювати' (звідси і *кош'їл'* 'брехня'), *молóти йак пес хвостóм 'тс'*, *ход'їти кринтакóм* 'бути п'яним', *п'їанї́ йак снїп* 'дуже п'яний', *йак в л'удóвнику* 'дуже холодно', *йак ск'їпка* // *йак трас'ц'а* 'дуже худий', *шмї́тка нас'ц'а* 'розлад шлунка', *збуд'їти пен'ка́* 'спіткнутися і впасти', *йак дз'їк 'злий'*, *рич'ѣти йек пс'їра* 'бути сердитим', *ни приши́й – прис'т'їба́ї* 'ні до чого не годиться', *пуст'їти пу́шку* 'розпустити плітки', *ла́зити пу стрóмах* 'ходити по небезпечному місці', *ни сѣнди ни тѣнди* 'нікуди' та ін.; пор. суто шацький фразеологізм *при́тї, йак на сві'т'аз'ке вес'їл':е* 'запізно'.

Прислів'я та приказки, уживані в цьому регіоні (наводимо лише ті, що стосуються православних свят; інші подано у: [4, 25–69]): *Хто в цѣркв'ї ни був, тої св'атѣх ни зна́йе; Варв́ара нóчи вурв́ала, а Микóла дн'е доточ'їла; Варв́ара нóчи вурв́ала, а Сáva дн'е приписáла; Варв́ара нóче вурв́ала, а дн'е приточѣла, шоб нев'їстка ни опочѣла; Ни сáвити, ни варв́арити, ни андр'їшити, а сорóчку скунду́шити; Йак Стр'їтен':ѣ з морóзом, то к'ѣдаї сáни, а пóраїс'а з вóзом; На Благóв'їшчин':а на зї'му ни лаї, сáне'ї ни хováї; До Йур'їа шоб бу́ло с'їна в л'áда дур'на; Шоб до Микóли бу́ло с'їно бикóви; Йак ни пус'їйеш ду Микóли, то ни мáтимеш никóли; От Питр'а ни жди' тїплá; По Питр'ї – по тїпл'ї; П'їс'л'а Л':ї л'їтов'ї тїл'їл'ї; Од Спáса рукавѣци до пойáса; На Сплин'ѣ кўпїли кун'á, а на Покрóву кўрóву; Сплин'ѣ пїтáйе, чи нас'їн':е йе; На Іváна Головос'їки шоб бу́ли пóвни зас'їки; Ду Дрўг'ї Причї'сти трѣба, шоб бу́ло пóл'е чї'сте; Покрóва – стáйе на хл'їв'ї корóва.*

Аналіз цих паремій свідчить ще про такі особливості шацьких говірок:

1) пристосування назв свят до фонетичних говірок (своєрідна адаптація), а також "скорочення" довгих офіційних найменувань: *Стр'їтен':ѣ* (< Стрітіння Господа нашого Ісуса Христа, 15 лютого), *Благóв'їшчин':а* (< Благóвїщення Пресвятої Богородиці, 7 квітня), *Л':а* (< День святого пророка Ілїї, 2 серпня), *Сплин'ѣ* (Успїння Пресвятої Богородиці, 28 серпня), *Іváна Головос'їки* // *Головос'їки* (Усічення голови святого пророка, предтечі й хрестителя Господнього Іоана, 11 вересня);

2) деякі морфологічні риси говірок: а) уживання чоловічих імен із закінченням *-а* у жіночому роді: *Варв́ара нóчи вурв́ала, а Микóла дн'е доточ'їла; Варв́ара нóчи вурв́ала, а Сáva дн'е приписáла*; б) відмінкові закінчення: *ду Дрўг'ї Причї'сти*;

3) прийменникові словосполучення: *на зї'му ни лаї, по Питр'ї*, а також *ду Дрўг'ї Причї'сти*;

4) оказіональні утворення: *Ни сáвити, ни варв́арити, ни андр'їшити, а сорóчку скунду́шити; П'їс'л'а Л':ї л'їтов'ї тїл'їл'ї.*

Висновок. Проаналізований матеріал свідчить, що шацькі говірки мають лише одну оригінальну фонетичну рису – уживання /ʏ/ в говірках на північ від оз. Світязь (*кўри, кўпїт', кўртка*) (фонема /ʏ(ü)/ більш уживана в закарпатських говірках [10, 44] і зрідка в берестейських українських [11], хоч трапляється і в інших слов'янських мовах [12]), та одну морфологічну – уживання чоловічих імен на *-а* у жіночому роді (*Микóла, Сáva*), зате визначальними для цієї групи говірок є саме лексичні та семантичні діалектизми, частина з яких – ендемізми.

Прийняті скорочення

див. – дивіться	п. – польська (мова)
д-нім. – давньонімецька (мова)	пор. – порівняйте
літ. – літературний (-е)	с. – село
н.п.п. – населені пункти	та ін. – та інші
нім. – німецька (мова)	тс – те саме (значення)

Література

1. Аркушин Г. Л. Охотничья лексика западнополесских говоров: Автореф. ... канд. филол. наук.– Ужгород, 1986.– 20 с.
2. Аркушин Г. Л. Діалектне членування Західного Полісся // *Літвјежа (поліська) штудіјно-прахтыцька конфырэncia: Тэзы проказэј (13–14 априля 1990 р.)*.– Пынськ, 1990.– С. 63–65.
3. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: У 2 т.– Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000.
4. Аркушин 2003 – Аркушин Г. Сказав, як два зв’язав: Народні вислови та загадки із Західного Полісся і західної частини Волині.– Люблін; Луцьк: Б. в., 2003.– 177 с.
5. Бевзенко С. П. Українська діалектологія.– К.: Вища шк.– 246 с.
6. Большой немецко-русский словарь: В 2 т.– М.: Рус. яз., 1980.
7. Головащук С. І. Словник наголосів.– К.: Наук. думка, 2003.– 320 с.
8. Дзедзелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології: Вступні розділи.– Ужгород, 1966.– 99 с.
9. Етимологічний словник української мови: У 7 т.–Т. 1–4.– К.: Наук. думка, 1982–2004.
10. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови.– К.: Рад. шк., 1966.– 307 с.
11. Клімчук Ф. Д. Галосны [ü] ў брэсцка-пінскіх гаворках // *Полісся: мова, культура, історія*.– К.: Б. в., 1996.– С. 57–63.
12. Куриленко В. М. Атлас лексики тваринництва у поліських діалектах.– Глухів, 2004.– 260 с.
13. Лучыц-Федарэц І. Гук [ü] у славянскіх мовах // *Полісся: мова, культура, історія*.– К.: Б. в., 1996.– С. 64–71.
14. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори.– К.: Наук. думка, 1990.– 164 с.
15. Никончук М. В., Никончук О. М. Ендемічна лексика Житомирщини.– Житомир: Б. в., 1989.– 272 с.
16. Омельковець Р. С. Номінація лікарських рослин в українському західнополіському говорі.– Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006.– 301 с.
17. Пономар Л. Назви одягу Західного Полісся.– К., 1997.– 182 с.
18. Українська літературна вимова і наголос: Сл.-довід. / Відп. ред. М. А. Жовтобрюх.– К.: Наук. думка, 1973.– 724 с.
19. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2000.– 752 с.
20. Słownik etymologiczny języka polskiego.– Warszawa: Wiedza Powszechna, 1993.– 806 s.
21. Mały słownik języka polskiego.– Warszawa: Wyd-wo Naukowe PWN, 1993.– 1181 s.

Статтю подано до редколегії
11.06.2007 р.